

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ի Յ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ե Ղ Ա Ջ Ա Ր Ո Ւ

Երանելոյն Թեոփիլեայ ազացեալ ի Յարութիւնն Ղազարու չորեֆորեայ, եւ ի
 Բոսն ի Մարիամ եւ ի Մարթա, եւ ի Դաւիթսն Որդւոյն Աստուծոյ՝ Տեառն
 մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Այր աստ զհրէիցն խաւարեայ սիրտս նշանակէ, եւ վէճ զծանրագոյն ի վերայ
 զանհաւատութիւն նոցա, վասն որոյ ցնոսա հրամայեալ ապէր. Ի բաց արարէք զվէճդ՝
 զծանրութիւն բնոին զժուարակիրն օրինաց, զի զկենայար շնորհացս առ զիք գրան: Ի
 բաց արարէք զվէճդ, զի վարդահոստութիւն¹⁶ նեխեալ մեռելոյդ կալցէ զհաստաւորս շնորհ:
 Դուք, ասէ, բարձր ի բաց, եւ ոչ աշակերտող իմ. զի դուք լինիք վկայք եւ ոչ դո-
 քայ. զի մի՛ ասիցէք, որպէս վասն կուրին ասէիք, եթէ սա ոչ է նա աչ նման է նմա:

Ասէ ցնա Մարթայ՝ քայր մեռելոյն. Տէր, արդ հոռեալ է, քանզի չորեքօրեայ է:
 Դարձեալ անհաւատութեան եւ երկպառակութեան է քանս. զի ի մեծամեծ սքանչելիսն
 անհաւատութեանն ախտ տեղի գտանն յսովորէ. եւ վկայ Քրիստոսի ասելն. Ո՞չ ասացի
 քեզ, ասէ, եթէ հաւատասցես՝ տեսցես զփառսն Աստուծոյ: Այսու զՅերակատար հա-
 լատոյ նորա զեկուցանէ, զի յեւ եւս ազատեալ գոյով յերթայական ախտէն, եւ վասն
 այնորիկ սխալականս¹⁷ առնէր զպատասխանին: Իսկ Յիսուս գալսն ի վեր ամբառնալով
 ասէ. Հայր, գոհանամ զքէն, զի լուար ինձ, եւ ես գիտէի զի հանապաղ յսեա ինձ, այլ
 վասն ժողովորդեանս, որ ջուրջ կան, առնեմ, զի հաւատասցեն եթէ դու առաքեցեք զիս:

Լսելով զայս, ով սիրելի, մի յերկուանար նուաստագոյն իմն համարեալ զմար-
 մինն քան զբանն, այլ հաւատար եւ ճարթ. քանզի ուստի խոնարհեալ էք՝ անդ հայեցաւ,
 ձգելով զբանն առ Հայր՝ համակամութիւն ցուցանելով նմա: Նա եւ յաղպաս հրէիցն
 տնօրինեալ ցուցանէր զայն առ ի հաւատալ նոցա՝ թէ Որդի էր (յ) Աստուծոյ, եւ Աս-
 տուած եկեալ ի վերուստ, եւ ոչ Աստուած հակառակ Աստուծոյ, որպէս կարծեալ ապին.

Եւ զի սատգապէս մարդ լեայ՝ մարդկաբար խօսելով հայէր ի վեր, զի մի առ
 աջօք կարծեսցեն զճշմարիտն մարմնաւորութիւն. եւ դարձեալ աչ ասաց՝ լուր ծայնի ի-
 մում, այլ թէ լուար. որով ստուգապէս գիտէ, զի իրեւ զկատուած կարող էր. նա եւ
 զի Հայր անդ էր աստուածութեամբ՝ միակամ, եւ մի խօրհուրդ զիրն եւ¹⁸ զՀօրն ցո-
 ցանէր¹⁹:

Եւ զայս իրրեւ ասաց, ի ծայն բարձր ազաղակեաց եւ ասէ. Ղազարէ, եկ ար-
 տար: Եւ իսկոյն ել(եալ) մեռեալն²⁰ ոտիւք կապելովք. եւ ձեռքն երիզապնդօք, եւ
 երեսօքն վարդաժակապատօք:

Արդ՝ որ ոք յաղօթելն երկրայացաւ, աստ ստոյգ Ձատաւտեցի, զի ոչ մաղթեաց
 եթէ յարոյց) զեւ Հայր, այլ տիրաբար ծայնեալ՝ եկ արտարս²¹: Թագաւորական էր
 ծայնն, եւ տիրական, նա՛ թէ՛ եւ աստուածական²² իսկ:

Ձայնն մարդոյ լսիւր, եւ գործն Աստուծոյ տեսնիր:

Ձայն եւ լուր ի մի բերանոյ, եւ նոյն մարդոյ եւ²³ Աստուծոյ: Ջի որպէս ծայնն
 այն յերկուս ծայնս ոչ բաժանի երբէք եւ ոչ ճանաչի, այնպէս եւ ոչ աստուածութիւնն

¹⁶ զի դարձաւտելիս ձեր ի ¹⁷ սխալանս ի ¹⁸ Ձունի եւ թ. Մ Անի ծայնեալք ի գերեզմանն
 Ղազարու. եւս ի ծայն մեծ եւստէ. Ղազարէ, որի եկ արտարս: Եւ իսկոյն եւ մեռեալն է
¹⁹ Ձունի՝ Արդ... եկ արտարս է ²⁰ աստուածաբար ի է ²¹ Ձունի՝ եւ ի է

և մարդկութիւնն բաժանեալ ճանաչին ի միմեանց: Ձայնէր որպէս զմարդ. եւ յարուսցանէր իբրեւ՝ գլխաւորած:

Ձայնն սակաւոր լսողացն մարդոյ, եւ գործն ի խորս ստեղարամետականացն՝ Աստուծոյ. որպէս ոչ լուր ծայնին եւ գործք արդեանցն բաժանին, այնպէս եւ ոչ ատաւածութիւնն եւ մարդկութիւնն: Զլորտառ ծայնին⁴⁴ մարդոյ լուան հրէայքն եւ ոչ հաւատացին, եւ քնոյն ծայնն Աստուծոյ համարելով՝ ի դժոխան գնդոցն Ղազարոսի ոչ արգելին:

Ձայն մարդոյ լսելով աշակերտացն, եւ ծայնին այնու զհոտեայն եւ զապականեայն յարուցանէր, որով զարհուրեալ տաէին. եթէ մարդ է եւ իբրեւ Աստուած գործեաց: Եւ զծայնն ի դժոխս լսելով հիացան, ճանաչելով թէ Աստուած է, եւ իբրեւ մարդ ծայնեաց: Յառաջագոյն զծայնն մարդոյ լուան Մարթայ եւ Մարիամ, եւ զգործն յարութեան չորեքօրէին տեսանելով սքանչացան յոյժ⁴⁵:

Ձայն մարդոյ լուան գիրեզմանն եւ դժոխքն, եւ իբր ծայնիւ Աստուծոյ դժոխքն⁴⁶ զհոգին⁴⁷ մարմնոյն քննեաց, եւ զգրեզմանն զմարմնին կենդանի առաջի ծայնողին կանգնեաց, որ ծայնէր՝ ինքն⁴⁸ մարդ երեւէր, եւ ծայնիւ նորա չորեքօրեայն յառնէր, զի Աստուած էր եւ Տէր: Գանգի աստուածային բնութիւնն ընդ մարդկութեանն միաւարելով գործէր զայս. զբաժանեալ հոգին ի մարմնոյն ի մի միաւորելով շնորհէր քեցն:

Էր ի Բեթանիայ եւ ծայնէր Ղազարոս ի գրեզմանն, եւ նոյն ծայն ի դժոխս արծակող լինէր հոգւոյն, զոր ի լսելն սասանէին անգունող: Կրկնեցից զբանս, զի սքանչելի է խորհուրդս: Էր յերկինս եւ ի ծոց Հօր, եւ ի յերկրի զնա Մարթայ եւ Մարիամ տեսանէին, եւ շրջէր յերկրի մարդաբար⁴⁹, եւ յերկինս Գարրիէլ եւ Միքայէլ նկատել ի նա ոչ զօրէին. Էր ի գերեզմանն Ղազարոս, եւ յերկնից ոչ էր պակաս ամեննին. եւ որ յերկինս էր՝ նոյն եւ ի գերեզմանն բոլորովին. որ աստ ի Բեթանիայ՝ նոյն եւ ի դժոխս հոգոյն⁵⁰ ազատումն առնէր, եւ Գարծեալ աստ գօրով՝ զմարմնին յարուցանէր. անդ զԵբրանեայն արծակէր, եւ աստ զապականեայն նորոգէր⁵¹:

Ով սքանչելեացս, յերկինս էր եւ ի նմանէ հրիշտակքն զարհուրէին, նոյն եւ ի դժոխս եւ սակեարմետոյ ի նմանէ դողային. նոյն ի Բեդանիայ ցարծեալ մարդ տեսաւ իոր. եւ յերեւեալ մարդոյ անտի (յ)երկնիքն դողային, զժոխքն սասանէին⁵², մահն հալածիւր, ճոտեայն նորոգիւր, գերեզմանն, զոր մեռեալ առ, կենդանի հաստուցանէր:

Ամենայն տարերբ որ այսորիկ այսպէս հպատակէին, եւ հրէայքն զգործողն այսմ ամենայնի իբրեւ այր մի լոկ սպանանել խորհէին, զոր յետ⁵³ սպանանելոյն Ռեթանոսք զմեռեայն կատարեալ Աստուած խոստովանէին: Ով հրաշիցս սքանչելի, որ յՂազար⁵⁴ կատարեցան: Լուսա մեծատունն ի նահապետէն Աբրահամու թէ չգոյ ինչ հնար ումեք անցանել աստի այդք, քանզի վիհս մեծ է, որ ի միջի մերում է, եւ նա ինքն զվիհն գայն մեծ եւ զանբաւ՝ որպէս սակաւ ինչ եւ զնոբք միջոց՝ դիւրաբայլ համարեցաւ: Վասնզի մի ծայն միայն մարգացելոյն⁵⁵ Աստուծոյ. զմեռեալ մարմինն կենդանացոյց, եւ զկենդանացեալսն ի նմա գորդուան մահացոյց, զինքնեայն նորոգեաց եւ զհոտեայն մարբնաց, զապականեայն վերստին ստեղծեաց, որով իսկոյն յարեաւ պատեալն՝ ոտիւքն կապելովք եւ ծնո օրն երիգապնդօք:

Եւ այս վասն անհաւատութեան հրէիցն զարծեցաւ. զի թէ զանդամս նորա ինք տանը ոչ էին պնդեալ պատասօք, զերեսն վարչամակապատօք, ի զէպ էր տեսի նոցա թէ ոչ մեռաւ նա, այլ՝ այլ ինչ նմանութիւն մեռելոյ կերպարանաւ եւեթ եղաւ ի գերեզմանն⁵⁶, բայց ի գալ նորա արտաքս՝ ստուգեալ⁵⁷ ծանեան զի նա ինքն Ղազարոս էր, որ նոցին ծնօքն պատեալ եղաւ ի գերեզմանի անդ, եւ ծայնիւ եկեալ այն ինչ առ

⁴⁴ Ձուկն՝ ծայնին է ⁴⁵ Ձուկն՝ Ձայն մարդոյ ... սքանչեացն յոյժ է ⁴⁶ Ձուկն՝ գործքն է ⁴⁷ Ձուկն՝ գործքն է ⁴⁸ Ձուկն՝ ինքն է ⁴⁹ մարդկաբար է ⁵⁰ հոգւոյն է ⁵¹ Ձուկն՝ Գարծեալ է ⁵² ասանէին ⁵³ Ձուկն՝ Գետ ⁵⁴ ի Ղազար է ⁵⁵ մարգացելոյն է ⁵⁶ ի գերեզմանն է ⁵⁷ արտաքաւ է

նա մարդարար՝ դժոխքն զհոգին արծակեալ, գերեզմանն զմարմինն ետ կենդանի: Մարիամ եւ Մարթայ յարութեամբ եղբորն ուրախացան, դժոխոցն իշխանք⁶⁸ խռովեցան, մեռելոցն⁶⁹ հոգիքն, որպէս ի քնոյ զարթուցեալք, եւ բերկրելով ցմիմեանս⁷⁰ ասէին. զի՛նչ է ծայնս, որ զդժոխս խռովցոյց, զմեռեալն⁷¹ կենդանացոյց, եւ զամիննսեան զմեզ զարթոյց: Որով թէպէտ եւ բանտապետս խռովեցան, այլ աստ ի միջի մերում յանձնոյն աղբամոզի՝ որպէս լոյս ծառայեցաւ՝ կարօտելոցս յոյժ տեսութեան լուսոյ. ո՞ր գիտէ գուցէ շառաւիղս այս առիթ լիցի մեզ յաւիտենական լուսոյն:

Եւ ո՞ր է ասնն ծայնս այս, կամ ո՞ւմ ծայն զօրէ այսպէս զօրաւոր լինել. ծանեաք զի ծայնն մարդոյ իսկ էր. եւ հիանամք թէ զիա՞րդ բարբառ մարդոյ զօրէ ի խորոք դժոխոցս լսելի լինել. կամ զիա՞րդ լսելի լինելով՝ այսպիսի լուսով պայծառանայ, մինչ զի շառաւիղս արծակէ ի մէջ խաւարի սոյս աղբամոզիին:

Ջայս ամենայն խօսելով ցրեաբար՝⁷² ժողովեցան առ նախահայրն իւրեանց եւ ասնն. Ով Աղամ, լուս՞ր երբեք այսպիսի ծայն:

Լուայ, ասէ, մինչ ի դրախտին էի, զի ծայնեաց. Աղամ, տ՞ր ես, այլ մարմին ոչ ունէր որ խօսեցան, որոյ եւ ծայնն որպէս սպառնալիս տանջանաց երկեցոյց զիս: Ջայնս այս այնմ նմանեցաւ⁷³, այլ այս իբր աւետիս(ս) աղատութեան ի կապանաց աստի, ուրախացայց զիս յոյժ եւ զծնզ. զի ծայնս այս ի խաւարի աստ լուսաւորեաց, եւ ոչ ի խաւար աղբամոզիին խորեաց. զայս իմ երաց լուսով եւ ոչ միջացոյց միգով, զուարթացոյց զիս լուսով եւ ոչ տրամեցոյց ոգւով⁷⁴:

Ասնն ցնա հոգիքն. մի՞թէ ապա կրկին ծայնեաց քեզ: Ջայն, ասէ, լուայ բայց Աղամ ոչ լուայ այլ Ղազարոս: Ասնն նորա. Եւ ո՞վ է Ղազարոսն այն⁷⁵: Ասէ նա. ոմն մի եկեալ եղիտ զիս աստ եւ ասէ. ով նախահայր իմ, տեսի անշ⁷⁶ ոմն ի կուսէ ծնեալ, զոր որդի Աղամայ ասէին: Եւ նա զորոտս սրբէ, անդամաւոյնս կանգնէր, զկոյրս լուսաւորէր, զմեռեալս յարուցանէր, եւ մեծամեծ սրանչնիսս գործէր՝ Եթէ նա, որպէս⁷⁷ լուայ, որդի քոյ իցէ, յորժամ խնդիր արասցէ քեզ, գիտեմ զի կարող է փրկել զքեզ⁷⁸ ի խորոց աստի դժոխոցս, թերեւս եւ ոչ զիս անտես արասցէ, վասնզի բարեկամ իւր անուանէր⁷⁹ զիս եւ սիրէր յոյժ⁸⁰: Յանկարծակի ծայն իմն ահաւոր հնչեալ՝ այսր⁸¹ յափշտակեաց զնա, եւ ահա⁸² այժմ ոչ է աստ.

Ի խօսելն զայս Աղամայ ցնուսա, ահա⁸³ դժոխապետն փութալով ի գերեզմանն հարցանէր, ո՞ր է Ղազարոս: Ասէ ցնա գերեզմանն. զի՛նչ խօսիս, ես զսուրբական գործն իմ կատարեցի ի մարմինն նորա առ ի ննխել եւ յապականել:

Դժոխապետն ասէ. Եւ արդ ո՞ր է ննխեալն եւ ապականեալն: Գերեզմանն ասէ. բեր այսր զհոգի նորա եւ ես վաղվադակի զմարմինն տայ: Դժոխապետն ասէ. Ժայն իմն վանեալ զիս՝ յափշտակեաց զհոգի նորա յինէն, որոյ թէ հնար էր հոգոյն մեռանել⁸⁴ եւ ապականիլ՝ ոչ էր ազատեալ⁸⁵ ի ձեռաց իմոց:

Ասէ գերեզմանն. յորժամ դու զանքանականն գործելով զգոյացեալ հոգին թուլացուցեր մտանել ի ստեղծական մարմինն, ես նոյնպէս⁸⁶ զանակուռնելին⁸⁷ յինէն կատարեցի⁸⁸: Յորժամ մեռեալ եւ ննխեալ մարմինն առ իս հոգով⁸⁹ կենդանացաւ՝ չկարացի ըմբռնող լինել եւ արգելել. այլ արծակեցի⁹⁰ փութանակի: Ջի ծայնն⁹¹ այն, որ այնպէս հեռագոյն գոյով, կարօց ի խորս անզընդոց զհոգի նորա ի քէն յափշտակել՝ զստեղծեալն յինէն եւ զեղեալն յիս զիա՞րդ⁹² ոչ կորզէր, որ մերծ եւ հուպ գոյով դրանս իմ ծայնէր նմա:

⁶⁸ Դժոխոց իշխանքն է. ⁶⁹ մեռելոց է. ⁷⁰ ցմիմեանս, Ժ, ամիմիեանս է. ⁷¹ կենդանան է. ⁷² ցրեաբար է. ⁷³ Ջուլի՝ Ջայնս ... նմանեցաւ ի. ⁷⁴ յոգով Ժ, ոգով է. ⁷⁵ Ասէ ծայն լուայ բայց ոչ Աղամ, այլ Ղազարոս Ասնն նմա. Ղազարոսն ո՞վ է այն: է. ⁷⁶ Ջուլի՝ ամն մի եկեալ ... տեսի անշ ի. ⁷⁷ Ջուլի՝ որպէս է. ⁷⁸ փրկել եւ զքեզ է. ⁷⁹ ան նախէր ի. ⁸⁰ սիրէր զիս յոյժ է. ⁸¹ Ջուլի՝ այսր է. ⁸² եւ ահաբեկեալ է. ⁸³ Ջուլի՝ այժմ ... ցնուսա, ահա է. ⁸⁴ հոգւոյն մեռանել ի. ⁸⁵ ոչ կարէր ազատիլ է. ⁸⁶ Ջուլի՝ մարմինն, եւ նոյնպէս է. ⁸⁷ ուռնելին է. ⁸⁸ կատարեցի է. ⁸⁹ հոգւով է. ⁹⁰ Ջուլի՝ լինել ... արծակեցի ի. ⁹¹ չկարացի ըմբռնել, զի ծայնն է. ⁹² ա՞րդ է. է.

Երթ արդեւ զգուշացիր հոգոց⁹³ այոց, եւ ես մարմնոց⁹⁴, թերեւս զնա կարացուր ըմբռնել, զի մարմին զգեցեալ է: Ասէ դժոխապետն. կարի յոյժ յերկուացեալ⁹⁵ եմ ի նմանի, զի թէ ծայն նորա հասանելով առ մեզ⁹⁶ այնքան զօրացաւ մինչեւ զհոգին յինչն յափշտակեաց եւ զմարմինն ի քէն, եթէ նա ինքն գայէ՝ զինչ անցս որ⁹⁷ ոչ անցանիցէ ընդ մեզ: Ձայս ամենայն ի դէպ էր հանդիպիլ ասել ցմիմանս⁹⁸ դժոխոցն եւ գերեզմանին:

Յորդոքակ

Իսկ մեր միմեանց զայս ծայնելով՝ եկայք այսօր զտօնս ասնեսցուք ընդ Մարթայ եւ ընդ Մարիամ, հոգով⁹⁹ եւ մարմնով ուրախացուք, եւ որք թաղեալքս եմք ի գործս մեղաց, ընդ Ղազարու այս օր ապաշխարութեամբ ի վեր յարիցուք, եւ նեխեալքս ի տիլմն յանցանաց՝ ընդ չորեքօրեայ նեխեալն նորոգեսցուք:

Փոխանակ ի Բեդանիա գնալոյ յեկեղեցիս ընթացուք, փոխանակ կենդանի ծայնից առաքելոցն՝ ծայնի աւետարանչին¹⁰⁰ լուիցուք, ընդ Թումայի ասելով. օն, եկայք զի¹⁰¹ ընդ նմա զմեղացն (յ)անդամս սպանանելով մեռցուք, զի ի գալստեան նորա՝ առաջի նորա արդարացեալք յարիցուք, եւ յայգույն ծերոցն հետեւելով՝ չարեացն զործոց տղայք երեւեսցուք. ընդ տղայսն առաքիլեցեալք¹⁰² ծերունաբար իմաստնացուք, եւ յառաքեալք եկեղեցեացն հանդիպեսցուք, փոխանակ յաւանակի¹⁰³ երկին ի յերկրի գսեղանն տեսցուք, թողով զմարմնական զբաղմունս, որպէս տղայք զստինս մարց իւրեանց՝ զՔրիստոս աւրհնեսցուք:

Ընդ աշակերտսն զինի նորա հեպով¹⁰⁴ ընթացուք, էջ եւ յաւանակ¹⁰⁵, զհոգի եւ զմարմինս մեր, ասեմ, որք կապեալ են մեզօր արծակելով ապաշխարութեամբ առաջի նորա ածցուք, յորոց վերայ բազմիլ եւ հանգչիլ հաճեսցի: Ընդ փառաւորեալն վասն Երուսաղէմի խօսեսցուք. ընդ Դաւթայ, զլեզուս մեր յերգս արկեալ, ոչ ստուերօքն այլ ճշմարտութեամբս. ասացուք. ի բերանոց մանկանց տղայոց հաստատեսցի աւրհնութիւն քեզ: Ընդ Զաքարիայ՝ զստեղացն Երուսաղէմի ուրախութիւնն քարոզեսցուք, եւ ընդ ժողովրդեանն Սիոնի՝ Ովսաննա ի բարձունս երգեսցուք: Եւ Որդւոյ ընդ Հօր իւրում՝ հանդերձ Հոգոյն¹⁰⁶ Սրբով փառս առաքեսցուք:

(Գար. 17)

Հրատ. Ա. Յ. ՍՐՃՈՒՆԻ

⁹³ Հագուց ի ⁹⁴ Ձուկն՝ եւ ես մարմնոց ժ ⁹⁵ երկուացեալ է ⁹⁶ քեզ է ⁹⁷ Ձուկն՝ որ է ⁹⁸ հանդիպիլ ցմիմեանս է ⁹⁹ հոգւով ի ¹⁰⁰ աւետարանչինն է ¹⁰¹ Ձուկն՝ զի ժ ¹⁰² առաքիլեցեալք է ¹⁰³ յովանակի է ¹⁰⁴ հեպով է ¹⁰⁵ յովանակ է ¹⁰⁶ Հոգւոյն է

